

Column

Liesbeth Bik

Goede staat --- (?)

Tijdens een workshop in het Italiaanse Siena bestudeerden onze studenten de stad en haar publieke infrastructuur. Uitgangspunt van dit veldwerk was onderzoek naar de specifieke, vooruitziende manier waarop de stad in het verleden geregeerd werd. We vroegen ons af hoe kunst kan helpen om ons denken en handelen beter te organiseren. Hoe kunnen we actief zorg dragen voor de wereld die we delen en doorgeven, of strompelen we naar de volgende crisis? En, hoe staan kunst en macht met elkaar in relatie?

Le Nove

In de 14de eeuw werd Siena bestuurd door een wisselende groep burgers, die Le Nove (De Negen) werd genoemd. Zij werden gekozen uit de bevolking en rouleerden regelmatig om maximale bescherming te bieden tegen tirannie of overheersing door één persoon of familie; ook toen al geen ongewoon verschijnsel. Na hun verkiezing werden Le Nove enkele maanden

opgesloten in het stadhuis, het Palazzo Pubblico. Om elke invloed van lobbyisten uit te sluiten mocht niemand erbij. Als zij uit hun afzondering tevoorschijn kwamen, werden ze geacht met goede en wijze plannen de nieuwe regeerperiode vorm te geven en zo de toekomst van de stad te verstevigen. Een gevolg van deze regeringsvorm was, en dat zegt iets over het belang van kennis en onderwijs, dat er een steeds grotere groep betrokken burgers ontstond die politieke, bestuurlijke of rechterlijke functies op elk moment konden overnemen.

Tegen het einde van deze regeringsvorm gaven Le Nove de kunstenaar Ambrogio Lorenzetti de opdracht een fresco te maken in de zaal waar ze beraadslaagden. *L'Allegoria ed Effetti del Buono e del Cattivo Governo* verbeeldt het principe van gerechtigheid en algemeen welzijn: 'goed' en 'slecht' bestuur en de gevolgen van elk voor een samenleving. Aangebracht op drie muren is het een van de grootste fresco's ooit geschilderd.

Venetië, 2009.
Fotografie:
Jos van der Pol

In het fresco van goed bestuur zien we Gerechtigheid, Wijsheid, Harmonie en burgers onderling verbonden met een touw naar Goed bestuur, gepersonifieerd in de figuur op de troon, omringd door de deugden Geloof, Liefde en Hoop, Vrede, Kracht, Grootmoedigheid, Gematigdheid en Geduld. De gebouwen zien er goed onderhouden uit, er is leven op straat, er wordt gestudeerd, en er is vrede en harmonie. De allegorie van goed bestuur laat zien dat een goed leven niet zomaar ontstaat. In de visie van Le Nove zijn staat, economie en gerechtigheid geïntegreerd en in balans. Als het samen-leven niet goed georganiseerd en beheerd wordt, zal niet alleen de staat sterven, maar zullen ook de inwoners het leven laten en gaat het gruwelijk mis.

En dat zien we op de linkermuur. Tirannie, in het midden, is omringd door Hebzucht, Hoogmoed, IJdelheid, Wreedheid, Bedrog, Woede, Tweedracht en Oorlog. Gerechtigheid zit onderaan, gekneveld. Vervallen huizen, nauwelijks handel, geen bouwactiviteiten. Buiten de stadsmuren staan twee legers tegenover elkaar in een verbrand en geruïneerd landschap.

Uithangbord

Waarom is dit werk zeven eeuwen later relevant? De magie en macht van kunst is dat we met de hulp van een object dwars door de tijd heen kunnen reiken: het werk komt op het moment van kijken tot leven. Het fresco – handleiding, waarschuwing en utopie ineen – zet de verbeelding in gang, noodzakelijk voor het inleven in wat nog, nog niet, of niet langer, is. Plotseling zien we dwarsverbanden. Sinds de jaren negentig organiseren staten zich steeds meer langs lijnen van efficiëntie, waardoor de elementaire noodzakelijkheden van goed samen-leven worden miskend en de rechten van burgers, wereldwijd, worden opgeofferd aan economische groei. Dat, zo leert Lorenzetti ons, is niet zonder risico.

Normaal – maar 2022 is allesbehalve een normaal jaar – meren tijdens de Biënnale in Venetië jachten aan die iedere twee jaar ook zeker twee keer zo groot lijken te zijn geworden. Dit zijn de jachten van oligarchen, onder wie veel Russen. Waar de Biënnale een ‘state of the art’ toont, is de kade de staat van de macht. De aantrekkingskracht tussen macht en kunst is van alle tijden, en de kunstwereld zelf is niet

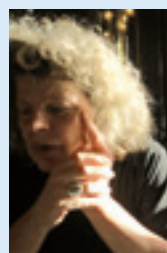
onverschillig tegenover de opzichtige aanwezigheid van de jachten aan de kade. Toegang tot de party's aan boord staat hoog op het verlanglijstje van kunstenaars, curatoren, verzamelaars en vele anderen. Wie niet uitgenodigd wordt, hoort er niet bij.

Hoe dicht kunst tegen de macht aanschurkt laat ook het Russische paviljoen op de Biënnale dit jaar zien. Dat blijft dicht. De twee kunstenaars die daar hun werk zouden tonen trokken zich terug vanwege de oorlog in Oekraïne. De curator van het paviljoen, geboren in Litouwen en opgegroeid onder het Sovjetregime, nam ontslag, met een protestbrief; hij wil niet terugkeren naar zo'n tijd en elk vooruitzicht van een leven onder een Russisch of welk ander imperium dan ook is voor hem ondraaglijk. De opdrachtgevers en managers van het Russisch paviljoen zijn verzamelaars Anastasia Karneeva en Ekaterina Vinokurova, die samen Smart Art Invest vormen. Karneeva's vader is generaal Nikolay Volobuev, voormalig hoofd van de FSB, nu CEO van Rostech, een bedrijf dat rechtstreeks aan Poetin rapporteert en onder meer ultramoderne gevechtsvliegtuigen produceert. Vinokurova is de dochter van Lavrov, de huidige Russische minister van Buitenlandse Zaken.

Een Biënnale is een uithangbord van nationale identiteit, van macht. Van strijd om aanzien, zichtbaarheid, erkenning, via kunst. De kunstenaar doet er eigenlijk niet toe, maar is wel speler in dit krachtenveld. De werkelijke macht ligt bij de rijken. Wie betaalt, bepaalt.

De Russische brigade die onlangs heeft huisgehouden in het Oekraïense Boetsja heeft van Poetin een eretitel gekregen wegens bewezen diensten, heldenmoed en vastberadenheid, en mag zich nu ‘garde’ noemen.

Dit is geen allegorie. •

Liesbeth Bik is beeldend kunstenaar en voorzitter van de Akademie van Kunsten. Fotografie: Jos van der Pol